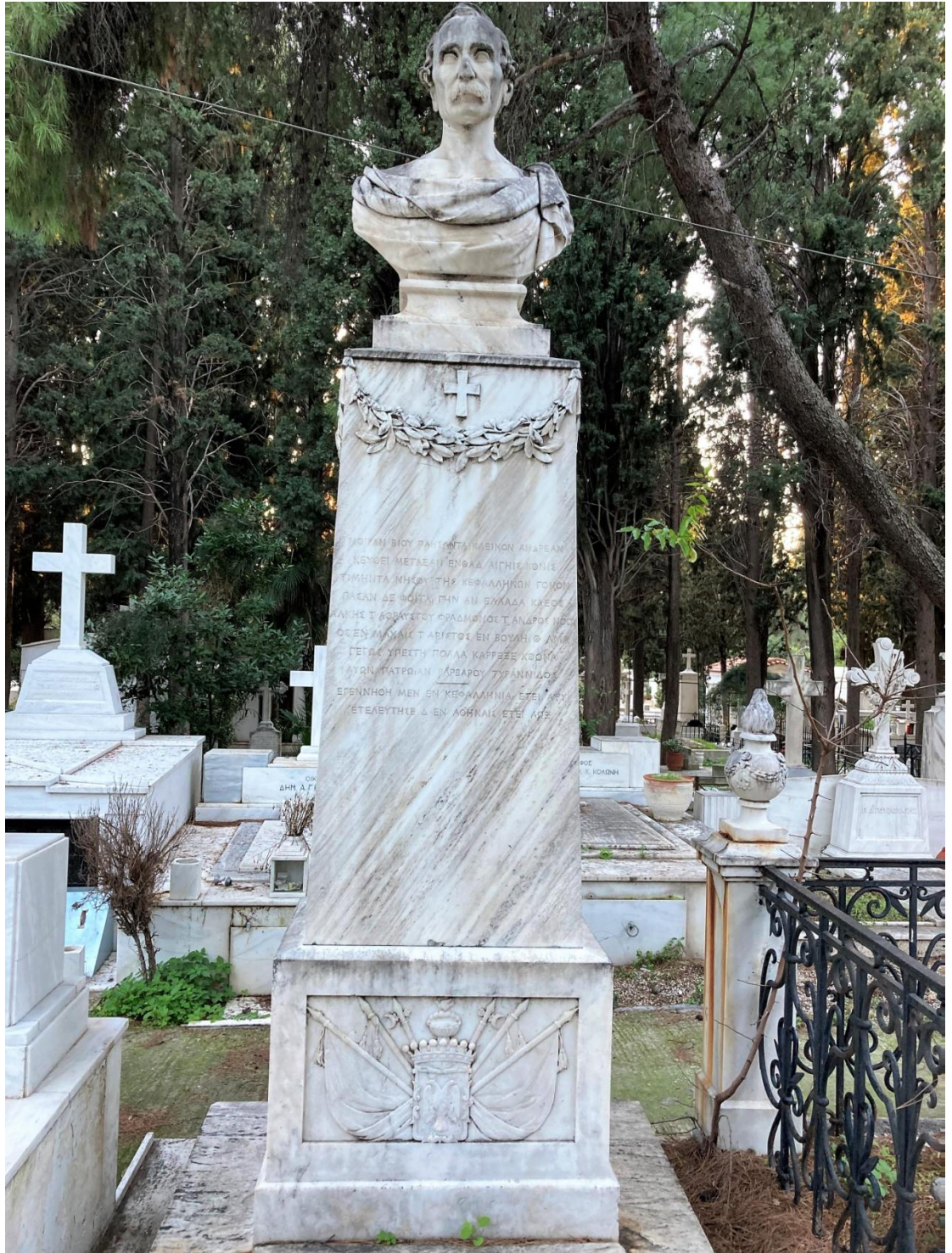

ΤΑ ΤΑΦΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

Οι Κεφαλλήνες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην Επανάσταση του 1821, είτε στα πεδία των μαχών από την έναρξη μέχρι τη λήξη της, είτε σε διοικητικές θέσεις κατά τη διάρκεια του Αγώνα αλλά και μετά την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν τα εξαδέλφια Ανδρέας και Κωνσταντίνος Μεταξάς, άντρες, οι οποίοι ανέπτυξαν πολυσχιδή δραστηριότητα κατά και μετά την Επανάσταση, ο Ανδρέας μάλιστα έγινε και πρωθυπουργός. Ωστόσο, στη μνήμη των συμπατριωτών τους συνδέονται κυρίως με τη Μάχη του Λάλα (ορθότερο Μάχες του Λάλα), τον Ιούνιο 1821, όπου πρωταγωνίστησαν μαζί με άλλους επίσης Κεφαλλήνες και Ζακυνθίους. Οι μορφές τους, ειδικά του Ανδρέα, έχουν αποτυπωθεί σε αρκετά έργα τέχνης.

Ο Ανδρέας και ο Κωνσταντίνος Μεταξάς έχουν τιμηθεί από τους απογόνους τους με ταφικά μνημεία, τα οποία επιτελούν διπλή λειτουργία: είναι ταφικά και αποκαλύπτουν την πρόθεση των στενών συγγενών τους να διατηρήσουν άσβεστη τη μνήμη αγαπημένων νεκρών και συγχρόνως είναι ηρώα, τα οποία με την κατάλληλη εικονογραφία και τις επιγραφές επιδιώκουν να απαθανατίσουν τα κατορθώματά τους, ως ένδειξη θαυμασμού και ως έκφραση ευγνωμοσύνης.

Εικ. 1. Αδελφοί Γεώργιος και Λάζαρος Φυτάλης, *Μνημείο Ανδρέα Μεταζά*, 1861, Στήλη με προτομή, λευκό μάρμαρο, ύψος στήλης 2,45 μ., ύψος προτομής 1 μ., Αθήνα, Α΄ Νεκροταφείο, Α΄ Ζώνη, 1^ο τμήμα αριθ. 155

Το μνημείο του Ανδρέα Μεταζά (1790-1860), «ὄς ἐν μάχαις τ' ἄριστος ἐν βουλῇ θ' ἅμα γεγώς», σύμφωνα με την επιτύμβια επιγραφή, έχει ανεγερθεί σε περίοπτη θέση στον κεντρικό

διάδρομο του Α΄ Νεκροταφείου Αθηνών. Είναι έργο των Αδελφών Γεωργίου και Λαζάρου Φυτάλη, οι οποίοι συγκαταλέγονται στους πρώτους σπουδασμένους Νεοέλληνες γλύπτες, και τα έργα τους προκαλούσαν εθνική υπερηφάνεια. (εικ. 1).

Εικ. 2. Η προτομή του Ανδρέα Μεταζά, λεπτ. της εικ. 1.

Στην κεφαλή του τάφου, υψώνεται ελαφρά τραπεζοειδής στήλη-πεσσός, η οποία επιστέφεται από την προτομή του νεκρού. Στην πρόσθια όψη κοσμείται με έξεργη, ανάγλυφη,

δάφνινη ταινία κάτω από μικρό ανάγλυφο σταυρό , και φέρει χαραγμένη επιγραφή σε στριφνή, αρχαϊζουσα γλώσσα, η οποία δίνει βιογραφικά στοιχεία του νεκρού και τονίζει την εθνική του δράση. Παρόμοιες επιγραφές και επιτύμβια επιγράμματα ήταν έργο λογίων και φιλολόγων επ' αμοιβή και την παραθέτω ενδεικτικά για το πνεύμα και τον συρμό της εποχής.

ΜΟΙΡΑΝ ΒΙΟΥ ΠΛΗΣΑΝΤΑ ΚΛΕΙΝΟΝ
ΑΝΔΡΕΑΝ / ΚΕΥΘΕΙ ΜΕΤΑΞΑΝ ΕΝΘΑΔ ΑΙΓΗΙΣ ΚΟΝΙΣ /
ΤΙΜΗΝΤΑ ΝΗΣΟΥ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΩΝ ΓΟΝΟΝ /
ΠΑΣΑΝ ΔΕ ΦΟΙΤΑΙ ΓΗΝ ΑΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΛΕΟΣ / ΑΛΚΗΣ Τ
ΑΘΡΑΥΣΤΟΥ ΦΡΑΔΜΟΝΟΣ Τ ΑΝΔΡΟΣ ΝΟΟΥ / ΟΣ ΕΝ
ΜΑΧΑΙΣ Τ ΑΡΙΣΤΟΣ ΕΝ ΒΟΥΛΗ Θ' ΑΜΑ / ΓΕΓΩΣ
ΥΠΕΣΤΗ ΠΟΛΛΑ ΚΑΡΡΕΞΕ ΧΘΟΝΑ / ΛΥΩΝ ΠΑΤΡΩΙΑΝ
ΒΑΡΒΑΡΟΥ ΤΥΡΑΝΝΙΔΟΣ / ΕΓΕΝΝΗΘΗ ΜΕΝ ΕΝ
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ ΕΤΕΙ ΑΨΥ / ΕΤΕΛΕΥΤΗΣΕ Δ ΕΝ
ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΤΕΙ ΑΞΩ.

Πάνω στη στήλη εδράζεται η προτομή του νεκρού (εικ. 2), με τα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά: πλατύ μέτωπο, γαμψή μύτη, μάτια βαθιά στις κόγχες, και το απαραίτητο παραπληρωματικό στοιχείο των ηρώων του Εικοσιένα, το παχύ μουστάκι. Οι γλύπτες έχουν με δεξιοτεχνία σμιλέψει το πρόσωπο, ώστε να δημιουργούνται άπειρα ανεπαίσθητα επίπεδα και να προβάλλονται οι όγκοι του, με αποτέλεσμα μία μορφή με φυσιοκρατική πιστότητα. Πρόκειται για μία από τις ωραιότερες ταφικές προτομές της νεοελληνικής ταφικής γλυπτικής, η οποία αποδίδει πειστικά τον δυναμισμό του εικονιζομένου και μόνο τα κενά μάτια τον τοποθετούν σε ένα κόσμο πέραν εκείνου του θεατή του μνημείου, ενώ το

κατάλοιπο του αρχαίου ενδύματος γύρω από τον ώμο και η κλασικιστική γυμνότητα συνδέουν τον νεκρό με την αρχαιότητα και ολοκληρώνουν τον αφηρωισμό του. Η ηρωική του φυσιογνωμία δηλώνεται και με τα «τρόπαια», το σύμπλεγμα σημαιών και «σιδηροπελέκεων» κάτω από το οικόσημο της οικογένειας Μεταξά, στο υπόβαθρο της στήλης, (εικ.3).

Εικ. 3. Το υπόβαθρο της στήλης με το ανάγλυφο, λεπτ. εικ. 1.

Εικ. 4. Άγνωστος, Ταφικό Μνημείο Κωνσταντίνου Μεταξά, μετά το 1873, πάνω από 4 μ., λευκό μάρμαρο, Αργοστόλι, Νεκροταφείο Δραπάνου.

Το μνημείο του Κωνσταντίνου Μεταξά (1793-1870), στο Νεκροταφείο του Δραπάνου στο Αργοστόλι, είναι έργο

άγνωστου προς το παρόν καλλιτέχνη, φιλοτεχνηθέν μετά το 1873. Πάνω σε μια τετράγωνη βάση, δύο αναβαθμούς και ορθογώνιο υπόβαθρο, υψώνεται ένας ψηλός οβελίσκος, πανάρχαιο σύμβολο αιωνιότητας, κατάλληλος τύπος μνημείου στον τάφο ενός ήρωα (εικ. 4). Στην πρόσθια πλευρά του, μέσα σε κλειστό, σφικτοπλεγμένο, δάφνινο στεφάνι, φέρει ανάγλυφο το κεφάλι του ηρωικού νεκρού, κατά τομή προς τα δεξιά ως προς τον θεατή, με ατομικά, φυσιγνωμικά χαρακτηριστικά και θεληματική έκφραση(εικ. 5). Τόσο η απόδοση της μορφής του νεκρού όσο και το στεφάνι αποκαλύπτουν ικανό καλλιτέχνη.

Εικ. 5. Το κεφάλι του Κωνσταντίνου Μεταξά, λεπτ. της εικ. 4

Κάτω από το ανάγλυφο είναι χαραγμένη η εξής επιγραφή:
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ / Ο ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙΣ ΤΗΣ

ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΠΡΟΜΑΧΟΙΣ / ΕΝΘΑΔΕ ΤΟΝ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΟΝ
ΥΠΙΝΟΝ / ΚΟΙΜΑΤΑΙ / ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΤΩ 1793 ΕΤΕΛΕΥΤΗΣΕ
ΤΩ 1870. Στη δεξιά πλευρά του υποβάθρου, άλλη επιγραφή
αναφέρει τους χορηγούς του μνημείου: ΤΟΙΣ ΓΟΝΕΥΣΙ /
ΒΑΡΥΑΛΓΕΙΣ ΟΙ ΥΙΟΙ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ ΤΟΥΤΟΝ / ΕΣΤΗΣΑΝ.

Στην αριστερή πλευρά του υποβάθρου, η επιγραφή αναφέρεται
στη σύζυγό του , μετά τον θάνατο της οποίας πιθανότατα
ανεγέρθηκε το μνημείο: ΕΛΕΝΗ Κ. ΜΕΤΑΞΑ / ΗΔΙΣΤΑ ΠΑΡΑ
ΤΩ ΦΙΛΩ ΣΥΖΥΓΩ / ΚΑΘΕΥΔΕΙ / ΓΕΝΝΗΘΕΙΣΑ ΤΩ 1812
ΕΤΕΛΕΥΣΕ (sic) ΤΩ 1873.

Στην πίσω πλευρά του υποβάθρου εικονίζεται το οικόσημο της
οικογένειας Μεταξά: πάνω σε μία σφαίρα πατεί περιστέρι, το
οποίο κρατεί με το ράμφος του κλαδί ελιάς και φέρει στέμμα
κόμητος.

Εικ. 6. Το υπόβαθρο της Στήλης με το ανάγλυφο, λεπτ. της εικ. 4.

Στο υπόβαθρο της στήλης απεικονίζεται ενδιαφέρον γλυπτικό σύμπλεγμα (εικ. 6): Κάτω από ρόδακα και γύρω από σταυρό και την επιγραφή 1821, αναπτύσσονται ένσταυρα πολεμικά λάβαρα, κανόνια, γιαταγάνι, τροχός, βόλια(μάλλον «μπάλες» για κανόνια) και άλλα αντικείμενα πολεμικής σκευής, δηλαδή πρόκειται για τη σύνθεση που ονομάζεται *Τρόπαια*. Η σύνθεση αναπτύσσεται πάνω άλλα πολεμικά λάβαρα, τα οποία μόλις διακρίνονται και των οποίων τα άκρα καταλήγουν σε ημισέλινο. Είναι προφανές, ότι ο καλλιτέχνης θέλει να δηλώσει τη νίκη του σταυρού πάνω στην ημισέληνο, τη νίκη των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων.

Το ενδιαφέρον ανάγλυφο των «τροπαίων» στο υπόβαθρο και οι επιγραφές απαθανατίζουν τον «έν τοῖς μεγάλοις τῆς πατρίδος προμάχοις» νεκρό.

Ας σημειωθεί, ότι το παλαιότερο μνήμα, που είχε εντοπίσει η έρευνά μας στο Νεκροταφείο του Δραπάνου, ανήκε στον αγωνιστή του Εικοσιένα, Δήμο Καγκάδη, ο οποίος απεβίωσε το 1833. Έφερε απλό σιδερένιο σταυρό με το όνομα του νεκρού και το έτος θανάτου. Ποιος ξέρει πόσοι άλλοι αγωνιστές του Εικοσιένα έχουν ταφεί στον Δράπανο!

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

1. Έ. Άγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Δ. Τσουκλίδου-Πέννα, Μητρῶον Α΄ Νεκροταφείου Ἀθηνῶν, Α΄ Ζώνη-Α΄ Τμήμα, Δῆμος Ἀθηναίων, Ἀθῆναι 1972
2. Θεοδώρα Φ. Μαρκάτου, «Τό Νεκροταφεῖο τοῦ Δραπάνου στό Ἀργοστόλι, Τόπος Τέχνης καί Ἱστορίας», *Κεφαλληνιακά Χρονικά*, τόμ. 6, Ἀφιέρωμα στόν καθηγητή Δημήτριο Σωτ. Λουκάτο, Ἀργοστόλι 1994, σσ. 511-549.

3. Δώρα Φ. Μαρκάτου (επιμ.), *Νεοελληνική Ταφική Γλυπτική Αρχές 19^{ου} αιώνα-1940, Κείμενα Δώρα Φ. Μαρκάτου, Ευθυμία Ε. Μαυρομιχάλη, Δημήτρης Παυλόπουλος, Ίδρυμα Παναγιώτη και Έφης Μιχελή, Αθήνα 2015.*

Δώρα Φ. Μαρκάτου

Ιστορικός Τέχνης

τ. Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Πανεπιστημίου Ιωαννίνων